

คุณลักษณะและจิตสำนึกของเด็กยุคดิจิทัลกับการปรับกระบวนทัศน์ใหม่
The Digital Youth's Personality and Conscience Versul Their Vision Adjustment.

สุริยเดว ทรีปาตี*
กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
Suriyadeo Tripathi
Ministry of Public Health

บทคัดย่อ

ยุคดิจิทัลที่มีการใช้สื่อเทคโนโลยีกันทั่วทุกมุมโลกก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม วัฒนธรรมที่รวดเร็ว สังคมที่ก้าวสู่ยุคดิจิทัลจัดเป็นสังคมยุคเจนเนอเรชั่นอัลฟ่าที่เด็กเกิดมาพร้อมเทคโนโลยี จากการศึกษางานวิชาการพบว่า เด็กยุคดิจิทัล มีความฉลาดรอบรู้มาก กล้าแสดงความคิดเห็นและมีการใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูล รวมทั้งเอื้อประโยชน์ในหน้าที่การงาน มีค่านิยมมองประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง แต่ขาดทักษะการจัดการอารมณ์ ขาดความอดทนอ่อนต่อวิชาชีวิตและความเคารพต่อกันโดยเฉพาะกับคนที่ต่างเจนเนอเรชั่น และขาดทักษะเผชิญความยากลำบาก เด็กในยุคดิจิทัลจำเป็นอย่างไรในการได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่เป็นจุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคหรือการเผชิญความยากลำบากและทักษะปฏิสัมพันธ์ต่อชุมชนสังคมที่ต่างวัย ประกอบกับความเข้าใจในพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล “เด็กเกิดมาไม่ใช่ผ้าขาว” เด็กทุกคนเกิดมาใสบริสุทธิ์บนพื้นฐานอารมณ์ที่ต่างกัน ทำให้เข้าใจพฤติกรรมของเด็กได้ง่ายขึ้น ความเหมาะสมจึงอยู่ที่เทคนิคการเลี้ยงลูกอย่างสร้างสรรค์และศิลปะในการเลี้ยงลูกที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน นอกจากนั้นงานวิจัยทุนชีวิตยังสะท้อนกระบวนทัศน์ที่จำเป็นสำหรับผู้ใหญ่ในการดูแลเด็กในเจนเนอเรชั่นอัลฟ่า กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาเด็กยุคเจนเนอเรชั่นอัลฟ่าให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นการพัฒนาเด็กให้มีทักษะรู้คิดเพื่อก้าวสู่สัมมาชีพและใฝ่เรียนรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับสังคมและจิตสำนึกสาธารณะเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่ร่วมกันได้ด้วยสันติสุข

คำสำคัญ: ทุนชีวิต เจเนอเรชั่นอัลฟ่า

Abstract

According to global civilization, digital society rapidly change to virtual world and culture. Children born in this digital era become very talented and multitask generation which called generation alpha. To review article from academic research found world of Screenagers where not only do they multi-screen and multi-task, but where glass has become the new medium for content dissemination and unlike the medium of paper. Generation Alpha will access to more information than any other generation with lack of life skills, living skills and resiliency. These kinds of

characteristics would be fulfilled with new mindset of parents. Some paradigm shift will support growth mindset of parents such as every born children have their own temperament and need goodness of fit from parenting without any comparison. The other new mindset is not only concern to competing with others but also how to living with others or else not only control environment but also living with environment. In conclusion, developing humanity in every children should focus on new paradigm learning model both cognition and mindfulness.

Key words: Life Assets, Generation alpha

บทนำ

โลกวิวัฒนาการอุดมด้วยเทคโนโลยีปฏิสัมพันธ์ (Global Civilization) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ใหญ่ และเด็กในสังคมที่อุดมไปด้วยการใช้เทคโนโลยี หรือเรียกว่าสังคมยุคดิจิทัล สังคมลักษณะนี้ทำให้พฤติกรรมโดยภาพรวมผู้ใหญ่กับเด็กในยุคนี้ไม่แตกต่างกัน ในภาพรวมเรื่องของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัจจุบันเราจึงพบเห็นผู้ใหญ่ในสังคมนี้มีคุณลักษณะเฉกเช่นเดียวกับกับเด็กยุคดิจิทัลเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย สิ่งที่ได้ชัดคือสังคมชนบทกลับกลายเป็นสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว และมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าเกิดปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมในรูปแบบสังคมชุมชนกลางอากาศ (Social Media) ซึ่งเป็นชุมชนที่มีพลังในการสร้างเครือข่ายที่รวดเร็ว ลักษณะความแตกต่างของสังคมกลางอากาศนี้คือคนในสังคมสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว และเป็นสังคมการสื่อสารที่ไม่ต้องเห็นหน้าตากันในขณะที่สื่อสาร และไม่ต้องการเผชิญหน้ากัน สังคมลักษณะนี้อาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร แต่ที่สำคัญคือสังคมกลางอากาศสามารถทำให้เกิดการรวมตัวเป็นภาคีเครือข่ายกันได้ ลักษณะเครือข่ายของสังคมจะสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ ไม่ลึกซึ้ง และมีลักษณะไร้พรมแดน (Boundaryless society) แต่มีพลังเพียงพอที่จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ ๆ ได้ในชั่วพริบตาได้เช่นกัน เรียกว่า Nano-second culture จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงถึงพลังที่เกิดจากสังคมยุคดิจิทัล ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างจากสังคมในอดีตที่กว่าจะพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ หรือเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมได้ต้องใช้เวลาที่ยาวนาน แต่สำหรับสังคมยุคดิจิทัลแล้วสามารถเกิดขึ้นเป็นกระแสได้ในชั่วพริบตา และมีความเป็นพลวัตสูงมาก ทำให้เด็กยุคนี้ถูกเรียกว่าเด็กใน เจเนอเรชั่นอัลฟา ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 A Global Civilization

เด็กปฐมวัยเจนเนอเรชั่นอัลฟา (Alpha)

เด็กปฐมวัยที่เกิดในสังคมที่ก้าวสู่ยุคดิจิทัล จัดในกลุ่ม **เจนเนอเรชั่นอัลฟา (Alpha)** ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากสถานะสังคมที่จำนวนประชากรในการเกิดลดลง อันเนื่องจากพ่อแม่มีลูกยากขึ้น และมีค่านิยมการมีลูกช้า และมีลูกน้อย ให้ความสำคัญกับเงินและวัตถุ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมและคุณลักษณะของเด็กกลุ่มนี้มาก ปัจจุบันเด็กอายุ **เจนเนอเรชั่นอัลฟา (Alpha)** เกิดมาพร้อมเทคโนโลยี ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่เคยพบเห็นสภาพสังคมที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ ไม่มีเทคโนโลยีใด ๆ เด็กกลุ่มนี้จะเกิดมาท่ามกลางวิถีชีวิตที่จิตใจผูกไว้กับเทคโนโลยี มีสัมพันธ์ภาพผ่านสังคมที่ไร้พรมแดน ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวในด้านความรักความผูกพัน ขาดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในทุกระดับชั้น การสื่อสารด้วยคำพูดลดน้อยลงส่งผลต่อความสามารถในการสื่อสาร นอกจากนี้เด็กกลุ่มนี้ยังเลือกที่จะสื่อสารกันด้วยเทคโนโลยี ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวส่งผลถึงรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กวัยนี้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่มีนิยมนิยามระบบการศึกษาแบบเดิม ๆ อีกต่อไป ทำให้รูปแบบการศึกษาทางเลือกรุ่งเรืองขึ้น และเข้าไปทดแทนการศึกษาในระบบ รวมทั้งยังส่งผลถึงวิถีในการเลือกอาชีพของบุคคล และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมเรื่องกำหนดช่วงเวลาในการทำงาน ซึ่งส่งผลให้เด็กกลุ่มนี้สามารถเลือกการประกอบอาชีพได้หลายอาชีพในคราวเดียวกัน และไม่สนใจการทำงานในระบบเดิม อันเนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วทุกสถานที่และตลอดเวลาทั่วโลก ประกอบกับลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว พ่อแม่มีบุตรช้า มีจำนวนน้อย การเลี้ยงดูจะประคบประหม่มากเกินไป จนทำให้การใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ส่งผลถึงความรักความหวงแหนถิ่นกำเนิดลดลง ไม่มีความผูกพันกับสถานที่เกิด เนื่องจากสังคมของเด็กเหล่านี้กลายเป็นสังคมกลางอากาศที่สร้างเครือข่ายได้ทั่วโลก มีความเป็นทุนนิยมสูง คนในสังคมมีลักษณะบริโภคนิยมสูง ทำให้เด็กเจนเนอเรชั่นอัลฟามีลักษณะแตกต่างจากเด็กในอดีต

คุณลักษณะทั่วไปของเด็กเจนเนอเรชั่นอัลฟา

ท่ามกลางสังคมที่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เด็กในยุคดิจิทัลมีความเป็นตัวของตัวเองสูงมาก เติบโตขึ้นมาบนฐานความคิดที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ท่ามกลางสังคมที่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ทำให้เด็กยุคนี้มีคุณลักษณะดังนี้

1. เด็กในยุคดิจิทัลมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม แต่ด้วยขาดการร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างชีวิตต่อชีวิตด้วยกัน และขาดการบูรณาการประสาธสัมพันธ์ผ่านอายุนะทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จึงอาจมีผลให้ความเอื้ออาทร
2. เด็กในยุคดิจิทัลมีทักษะในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว และหลากหลายอย่างไร้พรมแดนภายในชั่วพริบตา ส่งผลให้เด็กฉลาดในข้อมูลมากขึ้นแต่ขณะเดียวกันก็สูญเสียต่อการบริโภคข้อมูลแบบไม่ยั้งคิด ขาดการไตร่ตรองและกฎกติกาการยาทาในการเข้าถึงรวมทั้งการใช้ประโยชน์ หลงเชื่อได้อย่างง่ายดาย
3. เด็กในยุคดิจิทัลพัฒนานตนเองด้วยเทคโนโลยีสื่อสารสนเทศ ไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม ๆ ที่ต้องเข้าโรงเรียน เรียนกับครู และมีกฎระเบียบมากมาย เด็กในยุคนี้จึงอาจขาดวินัยทั้งต่อตนเองและต่อสังคม รักความเป็นอิสระ
4. เด็กในยุคดิจิทัลอยู่กับเทคโนโลยีมาก ไม่มีโอกาสแม้แต่การทำงานบ้านซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
5. เด็กในยุคดิจิทัลรักความสะดวกสบาย ขาดพื้นที่ฝึกหัดความยากลำบากขั้นพื้นฐานในชีวิตทำให้ขาดพลังอดทนและทักษะในการรู้จักการรอคอย
6. เด็กในยุคนี้ทักษะในการควบคุมอารมณ์ตนเองจึงอ่อนแอ

“กล่าวโดยสรุป เด็กยุคดิจิทัล มีความฉลาดรอบรู้มาก กล่าวแสดงความคิดเห็นและมีการใช้เทคโนโลยีและฐาน

ข้อมูลรวมทั้งเอื้อประโยชน์ในหน้าที่การงาน แต่จะมองที่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ความสำนึกแห่งวิชาชีพอ่อนแอลง เอาแต่ใจจนคุณธรรมไม่ได้ ขาดความอดทน อ่อนต่อวิชาชีพและความเคารพต่อกันโดยเฉพาะกับคนที่ต่างเจเนอเรชั่น และขาดทักษะเผชิญความยากลำบาก หนัก ๆ เข้าก็จะส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมที่ลดลง”

สัตลักษณะเด็กเจเนอเรชั่นอัลฟา บนวิถีชีวิตดิจิทัล

1. เด็กมีความเป็นตัวตนสูงขึ้นมา (Individualism) อยู่ได้ด้วยตนเองบนโลกไซเบอร์โดยไม่ต้องง้อสังคม ชุมชนแบบสมัยก่อน
2. เด็กมีโอกาสรสร้างปฏิสัมพันธ์หรือความรักความเข้าใจกับผู้คนและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ลดลง (Less of human contact, relationship)
3. เด็กเข้าถึงเทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลาย (Robust education Technology savvy) ง่ายมากตลอดเวลา ทำให้มีความรอบรู้มากขึ้นโดยไม่ต้องสนใจระบบการศึกษาแบบเดิม ๆ ขาดศรัทธาต่อระบบการศึกษาขาดศรัทธาต่อครูผู้สอน
4. เด็กมีความต้องการทำงานหลาย ๆ อาชีพในคราวเดียวกัน (Entrepreneurial generation) ความรักในอาชีพแบบทุ่มเทลดลงแต่กลับขึ้นกับค่าตอบแทน
5. เด็กห่างไกลจากวิถีธรรม เพราะด้วยวิถีชีวิตที่เป็นไปอย่างเร่งรีบและการแข่งขันตลอดเวลาในขณะที่การนำหลักธรรมมาสู่วิถีชีวิตกลับไม่เห็นพื้นที่ปฏิบัติการจริงทำให้เด็กในยุคนี้อ่อนแอต่อคุณธรรม จริยธรรมและแม่แต่จิตสำนึก (Moral and Spiritual weakness)
6. เด็กมีความสะดวกสบายในชีวิตตั้งแต่เกิด ทำให้ขาดพลังความอดทน ไม่อยากเผชิญปัญหาอุปสรรค หรือความยากลำบากใด ๆ ทำให้ความเพียรพยายามน้อยลง (Less of Resilience)
7. เด็กได้รับการดูแลแบบประคบประหงมมาก (Extreme coddle) เนื่องจากพ่อแม่มีลูกน้อยลง และด้วยการดูแลประคบประหงมมากไปแบบสำลักรัก รักตามใจไม่อยากให้ลูกผิดหวังใด ๆ ไม่อยากให้ลูกแสดงอารมณ์ความไม่พอใจใด ๆ ไม่กล้าวางกรอบกติกา

การเปลี่ยนแปลงสัตทักษะของเด็กยุคดิจิทัล

1. การเปลี่ยนแปลงทักษะการทำงานเป็นทีมที่เคารพความคิดเห็นที่หลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายวัยที่อยู่ร่วมกันได้และเกิดผลงานร่วมกันบนฐานหลักการทำงานเป็นทีม
2. การเปลี่ยนแปลงทักษะการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ สัตว์เลี้ยง สังคมรอบข้างที่แม้ว่าอ่อนด้อยกว่าอย่างไร้เกียรติ รักและอบอุ่น
3. การเปลี่ยนแปลงทักษะทางวินัยในการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศ และรู้เท่าทัน ได้จากการกำหนดกติกา ร่วมกันและการทำตามกติการ่วมไปกับการถกแถลงประเด็น สถานการณ์ต่างๆ
4. การเปลี่ยนแปลงทักษะการเรียนรู้ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นในถิ่นฐานของตนเอง
5. การเปลี่ยนแปลงทักษะการเป็นผู้ให้เริ่มด้วยการเป็นจิตอาสา ให้ในสิ่งที่ดีที่สุดที่ตนเองพร้อม
6. การเปลี่ยนแปลงทักษะการเผชิญความยากลำบากขึ้นพื้นฐานในวิถีชีวิต เช่น การทำงานบ้าน เช่น เช็ดปัดกวาด ถูบ้าน ซักผ้า ล้างจาน ทำกับข้าวดูแลชีวิตประจำวันของตนเอง
7. การเปลี่ยนแปลงทักษะในการควบคุมอารมณ์ตนเองและรู้จักจัดการความเครียด

คุณสมบัติของเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับกระบวนการทัศน์ใหม่

สมัยก่อนคนไทยมีความเชื่อว่า “เด็กทุกคนเกิดมาเปรียบเสมือนผ้าขาว” จะเติบโตขึ้นเป็นอาชีพอะไร นิสัยใจคอเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่จนทำให้เกิดการแต่งแต้มสีสัน และลวดลายขึ้นบนผ้าผืนขาว แต่เมื่อศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก โดยพื้นฐานอารมณ์ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่มีมาแต่กำเนิด โดยในเด็กแต่ละคนจะมีการตอบสนองต่อปฏิกริยาด้วยคุณลักษณะ 9 ประการที่แตกต่างกันได้แก่

1. ความว่องไวต่อปฏิกริยา (Activity) เด็กบางคนว่องไวแต่บางคนช้า
2. จังหวะการตอบสนอง (Rhythmicity) เด็กบางคนตอบสนองต่อปฏิกริยาอย่างเป็นระบบแต่บางคนยุ่งเหยิง
3. การเข้าหาหรือถอนตัวเพื่อการจัดการต่อปฏิกริยา (Approach & withdrawal) เด็กบางคนจะเข้าหาหรือบางคนจะถอยห่างทันทีต่อปฏิกริยา
4. การปรับตัวต่อปฏิกริยา (Adaptability) เด็กแต่ละคนจะมีการปรับตัวต่อปฏิกริยาไม่เหมือนกัน
5. ความอดทนต่อปฏิกริยา (Threshold for responsiveness) เด็กแต่ละคนจะมีความอดทนต่อปฏิกริยาไม่เหมือนกัน
6. ความเข้มข้นต่อการตอบสนองต่อปฏิกริยา (Intensity of reaction) เด็กแต่ละคนจะตอบสนองเข้มข้นต่างกัน
7. ความห้วนไหวต่อปฏิกริยา (Quality of mood) เด็กแต่ละคนจะห้วนไหวต่อปฏิกริยาที่แตกต่างกัน
8. ความวอกแวกต่อปฏิกริยา (Distractibility) เด็กแต่ละคนจะมีความวอกแวกแตกต่างกัน
9. ความมุ่งมั่นสนใจ (Attention span & persistence) เด็กแต่ละคนมีความมุ่งมั่นสนใจอย่างต่อเนื่องต่างกัน

พื้นฐานทางอารมณ์ (Temperament) เป็นปัจจัยภายในที่มีมาตั้งแต่เกิด (Intrinsic model) ความผสมผสานทั้ง 9 ปัจจัยพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันในทุกคนที่ติดตัวมาแต่เกิด เหล่านี้ยากแก่การเปลี่ยนแปลง แต่การใช้ศิลปะในการเลี้ยงอย่างสร้างสรรค์ หลีกเลี้ยงการเปรียบเทียบซึ่งกันละกันเพราะแต่ละคนเกิดมาบนพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกัน (Relatively resistance to modify by parent practice)

ความเข้าใจในพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล (Temperament concept) จะส่งผลให้กระบวนการทัศน์และทัศนคติของผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กจะเปิดพื้นที่ (Growth Mindset) คือ ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจพฤติกรรมของเด็กได้ง่ายขึ้น และหากตอบสนองไม่ตรงกับลักษณะอุปนิสัยพื้นฐานอารมณ์ของทารก หรือเกิดการเปรียบเทียบอยู่เรื่อยๆ ะหว่างกัน (ทั้งที่พื้นฐานอารมณ์ต่างกัน) จะส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมได้ทันที

การจำแนกเด็กบนพื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่าง

พื้นฐานอารมณ์ที่แตกต่างกันในเด็ก แบ่งหมวดหมู่การแสดงออกของเด็กที่ต่างกันออกมาเป็น 4 จำพวก

กล่าวคือ

1. เด็กเลี้ยงง่าย (Easy Child) เด็กประเภทนี้ว่านอน สอนง่าย ปรับตัวได้เร็ว ไม่ค่อยดื้อ เรียกร้อยกล่าวง่าย ๆ คือ สิ่งไหนทำอะไรก็ทำไม่ค่อยต่อต้าน พ่อแม่และผู้ใหญ่อยากได้ลูกหลานประเภทนี้แทบทั้งนั้น
2. เด็กเลี้ยงยาก (Difficult Child) เด็กประเภทนี้ ถกเถียง ไม่ค่อยเชื่อฟัง มีพลังในตัวเองมาก ชอบปล่อยพลัง ชอบต่อต้าน สิ่งไหนทำอะไรมักจะทำตรงกันข้าม มีความเป็นตัวของตัวเองสูง พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่ค่อยอยากได้ลูกหลานประเภทนี้
3. เด็กที่อ่อนไหวง่าย (Slow to warm up) เด็กประเภทนี้อารมณ์อ่อนไหว ชอบเก็บมาคิด ไม่ค่อยกล้าแสดงออก ต้องการกำลังใจ คำปลอบโยนมากมาย อ่อนไหวง่าย อารมณ์ศิลปิน
4. เด็กผสมผสาน (Mixed type) เด็กประเภทนี้ผสมผสานทุกอารมณ์ บางครั้งเลี้ยงง่าย บางครั้งเลี้ยงยาก และบางครั้งก็อ่อนไหวง่าย

ทักษะรู้คิดและจิตสำนึกเด็กยุคดิจิทัล

ทักษะรู้คิด (Cognitive Development) และจิตสำนึก (Mindfulness) ต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่อย่างใกล้ชิด เช่น บ้าน ชุมชนและโรงเรียน เพื่อทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมในการจัดการกับปัญหา หรือสถานการณ์เสี่ยงต่าง ๆ ที่เรียกว่า ต้นทุนชีวิตหรือทุนชีวิต (Life Assets) นั่นเอง (สุริยเดว ทรีปาตี : คุณภาพชีวิตเด็ก, 2556)

1) “ทุนชีวิต เปลี่ยนความคิด ชีวิตเปลี่ยน” ถ้าอยากให้เห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงของเด็กจะต้องขับเคลื่อนด้วยพลังบวก และเวลาที่จะแก้ไขปัญหานั้น แก้ไขด้วยพลังบวกจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ในทุก ๆ ด้าน และเป็นจุดตั้งต้นที่ทำให้เกิด Positive mindset

“แค่ลงมือทำแบบสอบถามนั้น ก็กระตุ้นความคิด และเมื่อมีการสำรวจ มีการคิด มีการวิเคราะห์ มีกิจกรรม มีการทำซ้ำและยั่งยืน ก็ยังจะเกิดการกระตุ้นความคิดมากขึ้นเรื่อย ๆ และหลาย ๆ ครั้ง จนเกิดการเปลี่ยนความคิด และเปลี่ยนวิถีชีวิต”

2) “ทุนชีวิต ฟังเสียงสะท้อนของเด็ก ๆ” การเล่นบทผู้ฟังที่ดีจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้เข้าถึงอุปสรรคและปัญหาของเด็ก โดยที่การเป็นผู้ฟังที่ดีนั้น จะทำให้สร้างทางออกที่ดีและสร้างสรรค์ร่วมกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ ทำให้เด็กมีทักษะการคิด วิเคราะห์ ทักษะในการจัดการปัญหาและอุปสรรคอย่างสร้างสรรค์ และรู้สึว่าตนมีส่วนร่วมอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิด Positive cognitive development

“คณะผู้วิจัยฯ จึงพัฒนาเครื่องมือในการฟังเสียงเด็ก ด้วยแบบสำรวจทุนชีวิตสำหรับเด็ก และเยาวชน ที่เด็กเป็นผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองเพื่อสะท้อนความรู้สึกด้วยตนเองต่อตัวเอง และบ้านชุมชน โรงเรียนและเพื่อนทั้งในมิติทักษะและจิตสำนึก”

3) “ทุนชีวิต สร้างให้คนทำงานด้านเด็กและเยาวชนทำอย่างเป็นระบบ และมีส่วนร่วม” ทุนชีวิตคือกระบวนการที่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม มีระบบและขั้นตอน มีผลการศึกษาที่สำคัญซึ่งนำไปสู่การวางแผนที่เป็นระบบ และชัดเจนยิ่งขึ้น

“กิจกรรมใดๆที่เกิดจากการทำงานเป็นทีมอย่างมีส่วนร่วม และการทำงานที่เป็นระบบ ตั้งแต่ วางแผน คิดวิเคราะห์ ลงมือทำ และถอดบทเรียนร่วมกัน จะก่อให้เกิดทักษะการอยู่ร่วมในสังคม และความคิดเชิงระบบ” (Tripathi & Musikpan, 2013)

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นการพัฒนาสมองส่วนคิดใหม่ทั้งทักษะรู้คิดและจิตสำนึกต่อตนเองและสังคม
 แวดล้อม (Human Brain Development with Cognition and Mindfulness)

ภาพที่ 2 แสดงภาพเปรียบเทียบการกำมือคล้ายรูปลักษณะของสมอง

โดยที่นิ้วโป่งที่ซ่อนตัวอยู่ในอุ้งมือเปรียบเสมือนตำแหน่งของสมองส่วนอารมณ์ ส่วนอีก 4 นิ้วที่โอบกำนิ้วโป่ง
 อยู่นั้นเปรียบเสมือนสมองส่วนคิด โดยมีองค์ประกอบการพัฒนาศักยภาพสมองส่วนคิดคือทักษะรู้คิดและจิตสำนึกทั้ง
 ต่อตนเองและสังคมแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ซึ่งสังคมแวดล้อมที่เด็กอาศัย และมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาศักยภาพ
 สมอง คือ ครอบครัว โรงเรียน (กระบวนการสร้างปัญญาที่รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบการศึกษาหรือภูมิปัญญา
 ท้องถิ่น) ชุมชนและเพื่อน

พลังทุนชีวิต (พลังสร้างภูมิคุ้มกัน) 5 พลัง

พลังตัวตน เป็นการรวมพลังบวกภายในตัวเอง ประกอบด้วยการมองเห็นคุณค่าและศรัทธาในตนเอง การเชื่อ
 มั่นในตัวเอง และทักษะชีวิต

พลังครอบครัว เป็นพลังความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความปลอดภัยภายในบ้านรวมทั้งการปลูกฝัง
 วินัยและเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิต มีการให้ความช่วยเหลือ

พลังสร้างปัญญา เป็นพลังความมุ่งมั่นในการเพิ่มปัญญา การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดกระบวนการ
 เรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

พลังเพื่อนและกิจกรรม เป็นพลังในการทำกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งการสร้าง
 วินัยในกลุ่มเพื่อน กิจกรรมต่างๆ ออกกำลังกาย สันทนาการนอกหลักสูตร

พลังชุมชน เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร มีความเข้าใจ มีมิตรไมตรี มีวินัยและ
 เป็นแบบอย่างที่ดี จิตอาสา ความอบอุ่นปลอดภัย และมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

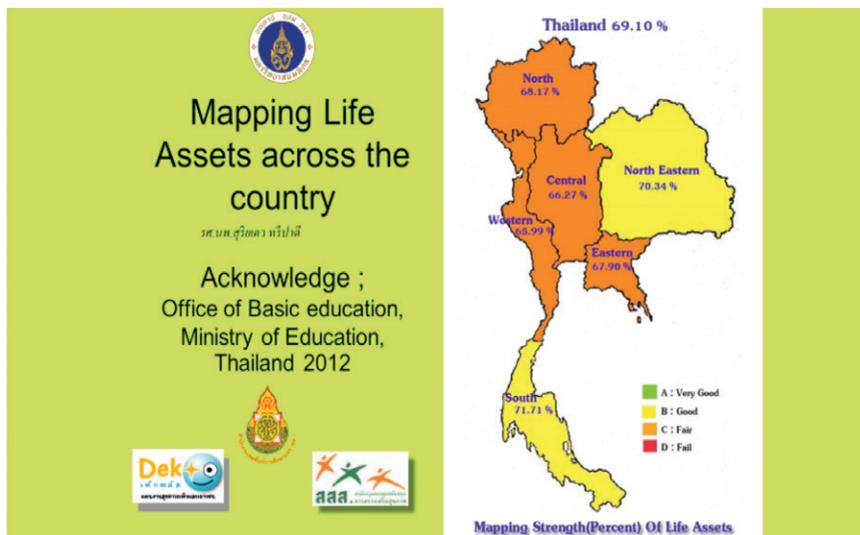

ภาพที่ 3 แสดงการผสมผสานกรอบแนวคิดทั้งหมดมาพัฒนาเครื่องมือวัดพลังบวกที่เรียกว่า ทุนชีวิต (Life Assets)

แบบสำรวจด้วยความรู้สึกรู้จักคิดของเด็กที่มีต่อตนเอง และสังคมแวดล้อมที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อตัวเขาในการสร้างศักยภาพขึ้นมา ครอบคลุมทั้งปัจจัยภายในจิตใจตนเองและสังคมใน 5 พลัง 48 ตัวชี้วัด

จากการสำรวจพลังทุนชีวิตปลั่งบวก (Life Assets; ทักษะรู้คิดและจิตสำนึกต่อตนเองและสังคมที่อาศัย) ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในเด็กระดับมัธยมต้นและปลายด้วยแบบสำรวจทุนชีวิตในปี พ.ศ. 2554-2555 พบว่า ภาพรวมทุนชีวิตจากการพึงเสี่ยงสะท้อนจากเด็กอยู่ในระดับพอใช้ โดยพลังชุมชนอ่อนแอที่สุด เช่น จิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ ปฏิสัมพันธ์กับชุมชน เป็นต้น ในขณะที่พลังครอบครัวดีที่สุดเมื่อเทียบกับกัน 4 พลัง แต่เป็นที่สังเกตว่าเกณฑ์ระดับดี ไม่ใช่ดีมาก ดังแสดงในภาพ

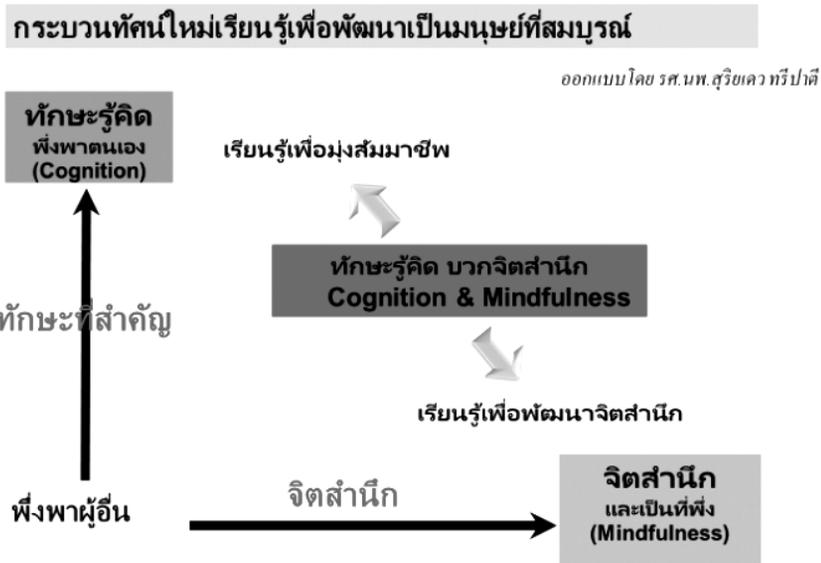
ที่ 4 แบบสำรวจทุนชีวิตเป็นการพึงเสี่ยงสะท้อนของเด็กและเยาวชนในด้านบวกตามบริบทวิถีชีวิต ทำให้เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่แท้จริงและสะท้อนให้เห็นชัดเจนว่า แม้เด็กเรียนเก่งแต่ไม่ได้หมายความว่าจะมีทักษะรู้คิดและจิตสำนึกสูงเสมอไป ดังแสดงในภาพที่ 5 ในขณะที่เดียวกันสะท้อนให้เห็นว่าแม้ยากจน สภาวะยากลำบากยังเลี้ยงลูกให้เป็นคนดีได้ ต่างอย่างสิ้นเชิงจากเด็กที่มีพร้อมทุกอย่างแต่กลับมีทุนชีวิตต่ำ ดังแสดงในภาพที่ 4

การวัดและประมวลผลพลังรวมทุนชีวิต แบ่งเป็น 4 ระดับเกณฑ์คะแนน
 มากกว่าหรือเท่ากับ 80 คือระดับที่ดีมาก (สีเขียว) มากกว่าหรือเท่ากับ 70 คือระดับ ดี (สีเหลือง)
 มากกว่าหรือเท่ากับ 60 คือระดับ พอใช้ (สีส้ม) น้อยกว่า 60 คะแนน คือระดับต้องปรับปรุง หรือไม่ผ่าน (สีแดง)

ภาพที่ 4 แสดงแผนภูมิทุนชีวิตของเด็กระดับมัธยมทั่วประเทศในปี 2555 พบว่าภาพรวมทั่วประเทศอยู่ในระดับพอใช้ (ยังไม่มีพื้นที่ที่เกณฑ์ตกอยู่สีแดง แต่ก็ไม่มีพื้นที่สีเขียวเช่นกัน)

โดยสรุปกระบวนการที่ค้นใหม่นี้ในการพัฒนาเด็กยุคเจนเอเรชั่นอัลฟาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นการพัฒนาเด็กให้ที่ทักษะรู้คิดเพื่อก้าวสู่สัมมาชีพและใฝ่เรียนรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกับสังคมและจิตสำนึกสาธารณะ เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอยู่ร่วมกันได้ด้วยสันติสุข ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงกระบวนการค้นใหม่นี้ในการพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้แนวใหม่เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (New Positive Development Model to Humanity) สู่การพัฒนาทักษะรู้คิด (Cognition) และจิตสำนึก (Mindfulness) ทั้งต่อตนเอง (Self) และต่อสังคมแวดล้อมที่ล้อมรอบตนเอง (Social) การเรียนรู้แนวใหม่นี้เป็นการผสมผสานการเรียนรู้ตามระบบปกติที่พัฒนาศักยภาพเด็กจากที่ต้องพึ่งผู้อื่นขึ้นมาเป็นการมีสัมมาชีพที่พึ่งตนเองได้สมดุลกับการพัฒนาศักยภาพการอยู่ร่วมกันในสังคมผ่านการเรียนรู้ร่วมกันนอกห้องเรียนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จนเกิดศักยภาพในการอยู่ร่วมกันและจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและสังคมแวดล้อมที่ตนอาศัยผ่านภูมิปัญญาในท้องถิ่นนั่นเอง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เด็กในยุคดิจิทัลจำเป็นอย่างยิ่งในการได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่เป็นจุดอ่อนในด้านจิตสำนึกสาธารณะ พลังยึดถือสู้ต่อปัญหาอุปสรรคหรือการเผชิญความยากลำบากและทักษะปฏิสัมพันธ์ต่อชุมชนสังคมที่ต่างวัย นอกจากนั้น การปรับกระบวนการที่ค้นใหม่นี้ ของผู้ใหญ่ กรณีเด็กไม่ใช่ผ้าขาวแต่เป็นผ้าสีพื้นที่มีความต่างในแต่ละบุคคล ทำให้เปิดใจยอมรับความสามารถของเด็กที่หลากหลาย เพื่อให้ได้รับการพัฒนาตามสมรรถนะ การปรับกระบวนการที่มุ่งเน้นวิชาการจนขาดความตระหนักในการพัฒนาทักษะชีวิต วิชชีชีวิต รู้เท่าทัน มีทักษะการอยู่ร่วมกับสังคม ตลอดจนการให้น้ำหนักความสำคัญแก่การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในระบบนิเวศน์ (Human Bioecology) ของเด็กให้มีทุนชีวิต (ทักษะรู้คิดและจิตสำนึกทั้งต่อตนเองและสังคมแวดล้อม) ที่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมตามทุนชีวิตที่เด็กมีผลสำคัญมากกว่า เศรษฐฐานะ ความยากลำบาก หรือระดับการศึกษาของพ่อแม่อย่างชัดเจน

References

- สุริยเดว ทรีปาตี. (2561). สัตตลักษณะ, สัตตทักขะที่จำเป็นในเด็กเจเนอเรชั่นอัลฟ่า. เอกสารประกอบงานครบรอบโรงเรียนยานนาเวศวิทยาาคม ประจำปีการศึกษา 2561.
- สุริยเดว ทรีปาตี, พรรณนิภา สังข์ทอง, สิริวิมล ศาลาจันทร์. (2553). การศึกษารายงานสภาวะการณ์ต้นทุนชีวิตของเยาวชนในสถานศึกษาประเทศไทย. *กุมารเวชสาร Thai Pediatric Journal*, 17(1), 7-15.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2554). ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7 โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุริยเดว ทรีปาตี, วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์. (2556). คุณภาพชีวิตเด็ก. จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์แอ๊ปป้าพรีนติ้งกรุ๊ป จำกัด
- สุริยเดว ทรีปาตีและคณะ. (2558). การพัฒนาต้นทุนมนุษย์ในเด็กและเยาวชนสู่สังคมที่ดี. เอกสารรายงานวิชาการหลักสูตรธรรมมาภิบาลทางการแพทย์สำหรับผู้บริหารระดับสูง. สถาบันพระปกเกล้า.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2559). การพัฒนาศักยภาพวัยรุ่นและเยาวชนด้วยพลังบวก Positive Youth Development ใน Textbook of Adolescent Medicine บรรณาธิการ รสวันต์ อาริมิตร สุภิญญา อินอิว ศิริไชย หงส์สวนศรี บุญยิ่ง มานะบริบูรณ์ สมจิตร จารูรัตน์ศิริกุล: หน้า 73-84.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2559). เด็กเจเนอเรชั่นอัลฟ่ากับการเรียนรู้. ใน คุณภาพชีวิตเด็กปฐมวัย บรรณาธิการ สุริยเดว ทรีปาตี, วิมลทิพย์ มุสิกพันธ์ จัดพิมพ์โดย บริษัท บีเคเค โปรร ;165-169.
- สุริยเดว ทรีปาตี. (2560). การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองคุณภาพ (Smart kids Smart Citizen). ใน สารสาระเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว บรรณาธิการ พัชรินทร์ เสรี บัญญัติ ยงย่วน แก้วตานพมณีจรัสเลิศ.
- Benson, P. L., Roehlkepartain, E. C., & Sesma, A. Jr. (2004). Tapping the power of community: The potential of asset building to strengthen substance abuse prevention efforts. *Search Institute Insights & Evidence*, 2(1). Retrieved November 25, 2008, from <http://www.searchinstitute.org/system/files/Insights-ATOD-03-04.pdf> สืบค้น 3 มิถุนายน 2561
- Fernandez-Cruz F., Fernandez-Diaz M. Generation Z's Teachers and their Digital skills. *Media Education Journal (Grail Research 2011)*: 2016; 97-105.
- Goldsmith HH, Buss AH, Plomin R, et al. Roundtable: what is temperament? Four approaches. *Child Dev.* 1987;58:505-529. [PubMed]
- Narathip Srichantr-intr, Suriyadeo Tripathi Life Assets in Academically Talented Students: Case Study of the Participants in International Mathematics and Science Olympiad 2013. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand* 2014; 59(2): 151-162.
- Rothbart MK, Ahadi SA, Evans DE. Temperament and personality: origins and outcomes. *J Pers Soc Psychol.* 2000;78:122-135. [PubMed]
- Thomas A, Chess S. Temperament and development. New York: Bruner/Mazel; 1977.

Translated Thai References

- Tripathi, S., Sungthong, P. &Salajun, S. (2010). The National Survey of Life Assets (Positive Youth Development) of Secondary School Students in Thailand. *Thai Pediatric Journal*. 17(1), 7-15. (in Thai)

- Tripathi, S. (2011). *Life Assets of Thai Children and Youth* (7th ed.). Bangkok. October Print. (in Thai)
- Tripathi, S.&Musikpan, W. (2013). *Children Life Quality*. Bangkok: Appa Printing. (in Thai)
- Tripathi, S. et.al. (2015). *Human Assets development in children and Youth for a good society*. Academic report document for Intermediate Certificate Courses - Good Governance for Medical Executives. King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Tripathi, S. (2016). Life Assets; Positive Youth Development of Thailand. In Areemitr, R., In-Eew, S., Hongsangunsri, S., Manaboriboon, B.&Jarurattanasiri, S. (Eds.), *Textbook of Adolescent Medicine* (pp. 73-84). Bangkok:Anukamkarn. (in Thai)
- Tripathi, S. (2016).Children of Alpha Generation and Learning. In Tripathi, S. &Musikpan, W (Eds.), *Quality of Life of Early Childhood Children* (pp. 165-169). Bangkok: BKK Pro. (in Thai)
- Tripathi, S. (2017). Development of Children and Youth to be Quality Citizens (Smart Kids Smart Citizen). In Banyat, S., Yongyon, B. &Nopmaneechumras, K. (Eds.), *Substance for child and family development* (pp. 67-72). Nakhonprathom: Mahidol University. (in Thai)
- Tripathi, S. (2018). Characteristics, Skills Needed in Generation Alpha children. *Anniversary Documents 2018 YannawaitWittayakhom School*. Bangkok. (in Thai)

ผู้เขียน

รองศาสตราจารย์ นพ.สุริยเดว ทรีปาตี
กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
sudeot@hotmail.com